

Briselē, 2021. gada 26. novembrī
(OR. en)

14369/21

AG 107
INST 428
PE 116
FREMP 281
DATAPROTECT 273
DISINFO 40
CONSOM 275
MI 896
COMPET 869
TELECOM 442
AUDIO 113

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2021. gada 25. novembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretārs <i>Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2021) 730 final
Temats:	KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI Vēlēšanu integritātes aizsardzība un demokrātiskas līdzdalības veicināšana

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2021) 730 *final*.

Pielikumā: COM(2021) 730 *final*

Briselē, 25.11.2021.
COM(2021) 730 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Vēlēšanu integritātes aizsardzība un demokrātiskas līdzdalības veicināšana

1. Ievads

Veselīgā un plaukstošā demokrātijā iedzīvotāji var brīvi paust savu viedokli un iegūt informāciju no pārredzamiem un plurālistiskiem avotiem. Viņi piedalās publiskās debatēs un vēlēšanās un tādējādi var patiešām noteikt savu nākotni. Šīs smagā cīņā panāktās tiesības ir jebkuras demokrātiskas valsts pamatā un veido Eiropas Savienības kodolu. Demokrātija ir jākopj un jāaizsargā. Gan demokrātiskā sistēma, gan individuālu vēlētajū tiesības saskaras ar draudiem. Tie var izpausties gan kā slēpta iejaukšanās (gan pašmāju, gan ārvalstu) un dezinformācija, gan kā praktiski šķēršļi, kas liedz balsot, piemēram, ES pilsoņiem, kuri dzīvo ES valstī, kas nav to izcelsmes valsts.

Agrāk politiskie kandidāti priekšvēlēšanu kampaņu galvenokārt realizēja, klauvējot pie vēlētajū durvīm, organizējot sanāksmes, kā arī izplatot informatīvus bukletus un sniedzot TV un radio intervijas. Skaidri noteikumi nodrošināja pārskatatbildību un politiskās reklāmas pārredzamību valsts līmenī. Piemēram, bija iespējams skaidri apzināt noteikumus par radio ētera izmantošanas laiku vai atbildību par drukātiem materiāliem, kā arī galvenos aktorus, jo īpaši politiskās partijas. Turklāt politiskās debates un aktori pamatā bija saistīti ar konkrētu valsti.

Digitalizācija šo ainu ir mainījusi. Tā ir nodrošinājusi ne vien iepriekš nepieredzētus veidus, kā uzrunāt iedzīvotājus, tostarp ārzemēs dzīvojošos, bet arī veidus, kā pielāgot vēstījumus personiskajām interesēm un pārstāvēt idejas ārpus valsts robežām. Digitālie rīki ir sapludinājuši arī robežas starp patiesu informāciju un politiskām kampaņām un pavēruši iespējas izmantot jaunas agresīvas un neskaidrākas mērķorientēšanas un pastiprināšanas metodes, kas slēptā veidā ietekmē vēlētajus. Šīs norises samazina cilvēku iespējas iepazīties ar dažādiem viedokļiem, sadrumstalo demokrātiskās debates un palielina manipulēšanas risku. Vairākiem jauniem aktoriem, kuri citstarp pārstāv gan tiešsaistes platformas, gan sociālos medijus un datu apstrādes uzņēmumus, tagad ir būtiski svarīga nozīme politiskajās kampaņās. Šo norišu rezultātā ir radušās dažādas problēmas, piemēram, iedzīvotāju datu neatbilstīga izmantošana, tiešsaistes platformu nespēja vai nevēlēšanās īstenot dezinformācijas novēršanas politikas. Tie, kas šajā problemātiskajā vidē piedāvā pakalpojumus, saskaras ar šķēršļiem, tostarp tiesisko nenoteiktību. Saskaņā ar pašreizējām prognozēm, kas norāda uz arvien pieaugošu tiešsaistes politiskās reklāmas tirgu, identificētās problēmas laika gaitā vienīgi saasināsies, ja situācija netiks risināta.

Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm ir pienākums aizsargāt un aizstāvēt tās pilsoņu vēlēšanu un politiskās tiesības un pastiprināt demokrātiskās debates principus, nodrošinot skaidru un paredzamu tiesisko vidi šīm darbībām. Tām ir jāpievēršas demokrātiskās debates sadrumstalotajam un novecojušajam regulējumam. Tas ir īpaši svarīgi tādēļ, ka daudzām darbībām un daudzām problēmām, ar ko nākas saskarties, arvien biežāk ir pārrobežu iezīmes.

Vienlaikus Eiropas Savienībai ir jāaizsargā demokrātija ne vien tās teritorijā, bet arī aiz tās robežām, īstenojot ārējo darbību. Tā kā palielinās globālais spiediens uz demokrātiju, ierosinātais pasākumu kopums atbilst Eiropas Savienības ārēji īstenotajiem spēcīgajiem centieniem. Tas var stiprināt Eiropas Savienības darbības, kuru mērķis ir aizsargāt, iedvesmot

un atbalstīt demokrātiju visā pasaulē, kas saskaras ar kopīgām problēmām un kam ir kopīgas intereses sadarboties to novēršanā.

Jau 2018. gadā Komisija pieņēma tiesību aktu kopumu par vēlēšanām¹, tostarp vairākus noteikumus, ar ko paredz pasākumus persondatu apstrādei vēlēšanu laikā, lai izplatītu dezinformācijas un kiberuzbrukumu novēršanas paraugprakses un veicinātu tiešsaistes pārredzamību un pārskatatbildību Eiropas Parlamenta vēlēšanu procesā, kā arī uzlabotu sadarbību². Tika aktualizēti arī noteikumi, kas attiecas uz Eiropas politiskajām partijām un fondiem.

Kopš tā brīža Eiropas Parlamenta vēlēšanu pieredze 2019. gadā un dalībvalstu nacionālo vēlēšanu pieredze ir pierādījusi, ka veids, kādā politiskie aktori veido saikni ar elektorātu, ir piedzīvojis būtiskas turpmākas pārmaiņas. Politiskās debates arvien vairāk tiek risinātas tiešsaistes forumos un sociālajos medijos. Interneta platformas būtiski ietekmē to, kā iedzīvotāji formulē, pauž un pārrunā viedokļus³. Arī Covid-19 pandēmijas izraisītie pielāgojumi ir pastiprinājuši šīs tendences, jo ir palielinājusies tiešsaistes pakalpojumu izmantošana. Šīs pārmaiņas paver jaunas iespējas uzlabot demokrātiskās debates, taču rada arī jaunus apdraudējumus demokrātiskajai sistēmai⁴ un iekšējam tirgum, tostarp izpaužoties jauktā veidā.

Lai gan 2018. gadā ierosinātie pasākumi vēl arvien ir atbilstoši, ir nepieciešamas turpmākas reformas. Dažiem no šiem pasākumiem bija tikai ieteikumu spēks, un tie nav konsekvēnti ieviesti⁵. Pierādījumi liecina, ka ir iespējams apiet spēkā esošos noteikumus.

Eiropas Parlamenta 2019. gada vēlēšanu laikā Eiropas politiskajām partijām radās grūtības, cenšoties īstenot kampaņu starptautiskā mērogā, un Eiropas Parlaments ir aicinājis ieviest reformas⁶. Politiskās debates pāreja uz tiešsaistes vidi arī veicināja tiešsaistes politiskās reklāmas tirgus izaugsmi, kam Eiropas politiskie aktori iztērēja 23 milj. EUR saistībā ar Eiropas Parlamenta 2019. gada vēlēšanām⁷. Turklāt ES pilsoņi ir saskārušies ar šķēršļiem, kad vēlējušies izmantot tiesības balsot citās dalībvalstīs gan Eiropas Parlamenta, gan pašvaldību vēlēšanās.

¹ Paziņojums “Brīvu un taisnīgu Eiropas Parlamenta vēlēšanu nodrošināšana. Eiropas Komisijas materiāls vadītāju sanāksmei Zalcburgā 2018. gada 19. un 20. septembrī”, COM(2018)637.

² Tā rezultātā izveidoja Eiropas Parlamenta vēlēšanu sadarbības tīklu kā forumu, kurā dalībvalstu administrācijas, kas atbildīgas par vēlēšanām, var kopīgiot pieredzi par to, kā nodrošināt, ka valstu vēlēšanās nenotiek iejaukšanās.

³ Piemēram, neseni statistikas dati par ziņu avotiem Eiropas valstīs 2020. gadā liecina, ka TV un tiešsaistes avoti (tostarp sociālie mediji) bija vispopulārākie ziņu avoti visās valstīs, kurās veikta izpēte (<https://www.statista.com/statistics/422687/news-sources-in-european-countries/>).

⁴ Piemēram, Covid-19 pandēmijas laikā tiešsaistē izplatījās daudz dezinformācijas — sk. paziņojumu “Ar Covid-19 saistītās dezinformācijas apkarošana”.

⁵ Sk. Komisijas 2020. gada 19. jūnija Ziņojumu par 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām, COM(2020) 252 final.

⁶ Eiropas Parlamenta 2021. gada 11. novembra rezolūcija par to, kā piemērojama Regula par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu (2021/2018(INI))

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0454_LV.pdf.

⁷ Dati atšķiras atkarībā no avota. Ziņojums par reklāmu pārredzamību (2019. gada 17. maijs). <https://adtransparency.mozilla.org/eu/2019-05-17/eu/>

Turpinoties digitālai pārejai, iedzīvotājiem, tostarp jaunākajām paaudzēm, ir jāspēj nošķirt patiesību no izdomājumiem un jāspēj piedalīties atklātās debatēs bez dezinformācijas, nelikumīgas iejaukšanās, iebiedēšanas un manipulācijas. Iedzīvotājiem jābūt skaidri saprotamam, ka viņi saņem politisko saturu un no kā. Jābūt jēgpilnai pārredzamībai, lai varētu īstenot sabiedrības uzraudzību un būtu iespējama attiecīgo aktoru pārskatatbildība, un tai jāatspoguļo mūsu sabiedrības iekļautība un daudzveidība.

Šo problēmu risināšanai nepieciešami jauni centieni stiprināt uzticēšanos mūsu demokrātiskajām sistēmām. Brīvu un taisnīgu vēlēšanu aizsardzība ir šīs Komisijas politikas prioritāte. Eiropas Demokrātijas rīcības plānā ("EDRP") ir noteiktas darbības, ko Komisija plāno veikt, lai stiprinātu demokrātiju⁸, pamatojoties uz pieredzi, kas gūta Eiropas Parlamenta 2019. gada vēlēšanās, un pamatojoties uz Eiropas Parlamenta vēlēšanu sadarbības tīkla ("ES vēlēšanu tīkls")⁹ veikto darbu, kā arī uz 2020. gada ziņojumu par ES pilsonību¹⁰.

Šajā paketē ietilpst priekšlikums regulai par politiskās reklāmas pārredzamību, divi priekšlikumi pārstrādāt direktīvas par vēlēšanu tiesībām, priekšlikums pārstrādāt Regulu par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu, un ar tajā tiek paziņots par kopīgu mehānismu vēlēšanu sistēmu noturībai.

2. Politiskās reklāmas pārredzamība un mērķorientēšana

Politiskā reklāma ir īpašs reklāmas veids. To veido vēstījumi, kurus veicina politiskie aktori vai to uzdevumā vai vārdā, vai vēstījumi, kas varētu ietekmēt vēlēšanu vai referenduma, likumdošanas vai regulatīvā procesa iznākumu vai vēlētāju rīcību¹¹. Viens no visbūtiskākajiem demokrātijas principiem ir tāds, ka šādi reklāmai jābūt pārredzamai, t. i., iedzīvotājiem ir jāzina, kas ir politiskās reklāmas autors un kādēļ tā ir mērķēta uz viņiem. Šāda pārredzama politiskā reklāma atvieglo iespējamās iejaukšanās vai politiskā procesa manipulācijas atklāšanu.

Politiskās reklāmas pārredzamību tradicionāli reglamentē dalībvalsts līmenī, lai nodrošinātu taisnīgus un brīvus demokrātiskos procesus un novērstu iejaukšanos. Valsts regulējumā ir noteikti pienākumi politiskās reklāmas pakalpojumu sniedzējiem, tostarp nodrošināt pārskatatbildību un kopumā taisnīga un atklāta politiskā procesa organizēšanu. Šis valsts regulējums paredzēts, lai īstenotu leģitīmas publiskās intereses, kuras pilnībā atbalsta arī ES.

⁸ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas Demokrātijas rīcības plāns", COM(2020) 790 final.

⁹ ECNE apvieno pārstāvjus no dalībvalstu iestādēm, kam ir kompetence vēlēšanu jautājumos, un sniedz iespēju veikt konkrētu un praktisku informācijas apmaiņu par dažādiem tematiem, kas saistīti ar brīvu un taisnīgu vēlēšanu nodrošināšanu, tostarp datu aizsardzību, kiberdrošību, pārredzamību un informētības veicināšanu. Plašāku informāciju skatīt vietnē: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights/european-cooperation-network-elections_en

¹⁰ Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2020. gada ziņojums par ES pilsonību. Pilsoņu līdzdalības veicināšana un viņu tiesību aizsardzība", COM(2020) 730 final.

¹¹ Par politisko reklāmu neuzskata ziņojumus no oficiāliem avotiem par vēlēšanu organizēšanu un dalību vēlēšanās vai aicinājumus piedalīties vēlēšanās.

Taču valsts pārredzamības noteikumi, kas ir spēkā pakalpojumu sniedzējiem, ir atšķirīgi dažādās dalībvalstīs, kā arī dažādos plašsaziņas līdzekļos, un tajos galvenā uzmanība pievērsta tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem. Visticamāk, nākotnē palielināsies tiesiskā sadrumstalotība un valsts pārredzamības regulējuma izpilde pārrobežu mērogā.

Tradicionālos noteikumus bieži nepielāgo tehnoloģiju un vēlēšanu kampaņu norisēm, un tos reizēm var apiet, izmantojot robežu neesību tiešsaistes vidē, kā arī trūkumus regulējumā. Biežāka digitālās reklāmas izmantošana politiskajās kampaņās un galveno politisko problēmjautājumu, piemēram, attiecībā uz klimata pārmaiņām, migrāciju un rīcību Covid-19 pandēmijas laikā, pārrobežu dimensija ir vēl vairāk aktualizējusi saistītās problēmas. Nepārprotami, politiskās reklāmas tirgus, kura vērtība 2019. gadā ES lēsta vairāk nekā 100 milj. EUR apmērā, apmērs un kompleksitāte palielinās gan ES, gan ārpus tās. Neviendabīgs regulējums dalībvalstīs un dažādos plašsaziņas līdzekļu veidos (piemēram, atšķirīgi noteikumi televīzijai un radio) ietekmē uzņēmumus, kas veic darbību pārrobežu kontekstā vai piedāvā reklāmas kampaņas, izmantojot dažādus plašsaziņas līdzekļus, kam jāizpilda vairākas un nereti neskaidras prasības, kuru rezultātā rodas tiesiskā nenoteiktība un saistītās atbilstības nodrošināšanas izmaksas.

Ir nepieciešams jauns ES tiesiskais regulējums, lai nodrošinātu pārredzamību un pārskatatbildību un garantētu, ka tiek efektīvi ievērotas attiecīgās pamattiesības un datu aizsardzības principi, piemēram, mērķa ierobežošana un datu minimizācija.

Pirmkārt, lai pasargātu un attīstītu ES iekšējo tirgu saskaņā ar pamattiesībām, samērīguma un subsidiaritātes principu, ierosinātie noteikumi saskaņos likumīgo vajadzību nodrošināt tādu politiskās reklāmas pakalpojumu pārredzamību, ko sniedz pret atlīdzību. To mērķis būs risināt jautājumus, kas saistīti ar būtiskas informācijas noklusēšanu un maldinošu attēlojumu, piemēram, par politisko vēstījumu izcelsmi, nolūku, avotiem un finansējumu, kā arī vēstījuma politiskās būtības atklāšanu, kas ir nepieciešama, lai varētu pieņemt informētus politiskus lēmumus¹². Jaunie noteikumi nodrošinātu, ka iedzīvotāji spēj nepārprotami identificēt politisku reklāmu. Tie redzēs skaidri norādītu sponsora nosaukumu un varēs no pārredzamības paziņojuma noskaidrot summas, kas iztērētas politiskajai reklāmai, finansējuma avotus un saikni starp reklāmu un attiecīgajām vēlēšanām vai referendumu¹³. Regulā ir aplūkots arī digitālās politiskās reklāmas dinamiskais process, jo reklāmas sagatavošanas ķēdē šos procesus var pārvaldīt viens vai vairāki pakalpojumu sniedzēji.

Otrkārt, ar ierosināto regulu tiks mēģināts novērst riskus, kas izriet no noteiktu mērķorientēšanas, pastiprināšanas un optimizācijas metožu izmantošanas, lai saglabātu demokrātisko procesu, vienlaikus garantējot augstu datu aizsardzības līmeni. Turklāt regula ļaus izvairīties no situācijas, ka iespējamie gaidāmie noteikumi atkal sadrumstalos saskaņoto politiskās reklāmas tirgu. Eiropas Demokrātiskās rīcības plānā Komisija iesniedza pirmo

¹² Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2020. gada ziņojums par ES pilsonību. Pilsoņu līdzdalības veicināšana un viņu tiesību aizsardzība", COM(2020) 730 final.

¹³ Ierosinātie pasākumi palīdz dalībvalstīm, kas ir ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām līgumslēdzējas puses, izpildīt pienākumu garantēt personām ar invaliditāti politiskās tiesības un iespēju tās izmantot tāpat kā citiem.

novērtējumu problēmām, kas saistītas ar politisko reklāmu, un jautājumiem, kas saistīti ar mērķorientētas reklāmas izmantotām jaunām metodēm, pamatojoties uz lietotāju persondatiem. Šādas mērķorientēšanas, pastiprināšanas un optimizācijas metodes, ko izmanto politiskajā reklāmā, ļauj politiskās reklāmas, izmantojot, piemēram, uzvedības profilēšanu uz datu pamata, pielāgot indivīda vai grupas specifiskajiem profiliem, nereti tiem pašiem to nezinot. Neatkarīgi no tā, vai dati ir iegūti pareizi vai ne, izmantojot iedzīvotāju neaizsargātību, minētos paņēmienus var pielietot ļaunprātīgi.

Turklāt ES pilsoņiem ir tiesības saņemt objektīvu, atklātu un plurālistisku informāciju, kas savukārt ir viens no plaukstošas demokrātijas priekšnosacījumiem. To var ietekmēt mērķorientēšanas, pastiprināšanas un optimizācijas metožu izmantošana, jo šīs metodes var izmantot, lai virzītu personas uz noteiktu saturu un apgrūtinātu vai padarītu neinteresantāku iespēju saņemt vai meklēt vēstījumus, kurus tiem demokrātiskā sistēmā ir tiesības uzklaustīt vai komentēt. Tas ir pretrunā principiem par atklātām demokrātiskām debatēm, kurās personu uzrunā ar daudzām idejām ("pilsētas laukuma princips"). Tas arī ierobežo politisko aktoru iespējas debates ietvaros atbildēt uz vēstījumiem, tostarp apsūdzībām.

Tādēļ ierosinātā regula neļaus izmantot šādas mērķorientēšanas un pastiprināšanas metodes, ja tās neietver noteiktas nozīmīgas pārredzamības prasības. Turklāt tajā būs ierobežojumi un noteikumi attiecībā uz noteiktu sensitīvu persondatu veidu izmantošanu, ja apstrāde ietver personu grupēšanu aizsargātās interešu kategorijās, piemēram, pēc reliģiskās pārliecības vai dzimumorientācijas, vai saskaņā ar pieņemtajām interesēm. Tāpat tā dos iespēju personām noteikt, vai un kā uz tām tiek mērķorientēta politiskā reklāma, un izlemt, vai tās to vēlas vai ne. Turklāt personām būs iespējams iegūt jēgpilnu informāciju par to, kāpēc tiek izmantota konkrēta mērķorientēšanas metode, kā arī par izmantotās metodes veidu, kas ir mērķauditorija un kādā nolūkā tā tiek uzrunāta (piemēram, tāpēc, ka persona dzīvo noteiktā vietā un tuvojas vietējā mēroga vēlēšanas), par izmantoto datu avotiem un mērķauditorijas apmēru. Būs iespējams arī piekļūt to pasākumu aprakstam, kas veikti, lai nodrošinātu atbilstību priekšlikuma mērķorientēšanas prasībām.

Ierosinātā regula pamatojas uz attiecīgajiem ES tiesību aktiem un papildina tos, piemēram, Vispārīgo datu aizsardzības regulu ("VDAR") un Digitālo pakalpojumu tiesību akta ("DPTA") priekšlikumu, un tā — tiklīdz tiks pieņemta — noteiks visaptverošus pārredzamības, pārskatatbildības un sistēmu izstrādes noteikumus reklāmai tiešsaistes platformās, tostarp attiecībā uz politisko reklāmu. Regulas priekšlikumu papildinās arī pašregulatīvā Prakses kodeksa dezinformācijas jomā atjauninājums, kura pamatā ir nesen publicētie Komisijas norādījumi¹⁴.

Tā kā Eiropas politiskās partijas sponsorē komunikāciju kampaņas starptautiskā mērogā, šādām kampaņām ir jāpiemēro augsts pārredzamības standarts, lai veicinātu pārskatatbildību.

¹⁴ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Norādījumi par izvērstā Prakses kodeksa dezinformācijas jomā izstrādi", COM(2021) 262 final.

Tādēļ tiks izvirzītas arī īpašas pārredzamības prasības Eiropas politiskajām partijām, kas izmanto politisko reklāmu, grozot (4. iedaļā turpmāk aprakstītajā otrajā iniciatīvā) Regulu par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu.

Tiks izveidots īpašs politiskās reklāmas repozitorijs, ko izmantos Eiropas politiskās partijas, lai sniegtu iedzīvotājiem informāciju par šādām reklāmām, tām iztērētajiem līdzekļiem, kā arī konkrētās reklāmas demogrāfisko mērķgrupu. Eiropas politiskās partijas arī nodrošinās, ka to politiskās reklāmas prakses un politikas ir pārredzamas to tīmekļvietnēs. Ierosinātā Regula par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu arī noteiks ierobežojumus mērķorientēšanas metožu izmantošanai Eiropas politiskajām partijām.

Nemot vērā to, ka noteikumu izvirzīšana valstu politiskajām partijām ir valstu kompetencē, dalībvalstis ir aicinātas nodrošināt, ka Eiropas politiskajām partijām piemērojami pārredzamības standarti ir piemērojami arī valstu politiskajām partijām un ka tās ievēro augstas pārredzamības prasības, kad tiek izmantota politiskā reklāma, saskaņā ar Eiropas politiskajām partijām piemērojamiem noteikumiem. ES pārredzamības prasību pārņemšana lielā mērā palīdzētu risināt atklātās problēmas.

Pateicoties šīs paketes iniciatīvās ierosinātajiem specifiskajiem un mērķtiecīgajiem noteikumiem, politiskās reklāmas sniedzējiem iekšējā tirgū būs iespējas veikt darbību piemērotā, saskaņotā, skaidrākā un paredzamākā tiesiskajā vidē. Vienlaikus ES pilsoņi varēs saņemt pārredzamu politisko informāciju un tādējādi būs labākā pozīcijā, lai izprastu riskus un politiskā diskursa nianšes. Pēc pieņemšanas ierosinātā Regula par politiskās reklāmas pārredzamību un mērķorientēšanu veicinās pakalpojumu iekšējā tirgus attīstību un ļaus ES pilsoņiem gūt labumu no politiskās reklāmas augstā pārredzamības standarta saskaņā ar Eiropas Savienības vērtībām.

Komisija novērtēs jauno politiskās reklāmas pārredzamības prasību piemērošanu pēc Eiropas Parlamenta 2024. gada vēlēšanām.

3. Mobilo ES pilsoņu vēlēšanu tiesības

Vairāk nekā 13,5 miljoni ES pilsoņu — tā sauktie mobilie ES pilsoņi — dzīvo dalībvalstī,¹⁵ kas nav to izcelsmes valsts. Šiem pilsoņiem savā dzīvesvietas dalībvalstī ir tiesības balsot un kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās un pašvaldību vēlēšanās. Tomēr viņu aktivitāte vēlēšanās bieži vien ir zemāka nekā to pilsoņu aktivitāte, kuri ir uzņemošās dalībvalsts pilsoņi¹⁶.

¹⁵ Saskaņā ar *Eurostat* datiem 2020. gada 1. janvārī 13,5 miljoni ES pilsoņu izmantoja tiesības dzīvot citā ES valstī. Skatīt rakstu “Migration and migrant population statistics”.

¹⁶ Skatīt Komisijas 2020. gada 19. jūnija Ziņojumu par 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām, COM(2020) 252 final, un Komisijas 2018. gada 25. janvāra Ziņojumu par Direktīvas 94/80/EK par tiesībām balsot un kandidēt pašvaldību vēlēšanās piemērošanu, COM(2018) 044 final.

To daļēji nosaka sarežģītie reģistrācijas procesi mītnes dalībvalstī. Mobilie ES pilsoņi ne vienmēr saņem skaidru informāciju par attiecīgajām vēlēšanām vai arī saņem informāciju valodā, kuru nepārvalda. Tāpat ir bijuši gadījumi, kad ES pilsoņi, kas reģistrējas Eiropas Parlamenta vēlēšanām vai pašvaldību vēlēšanām vienā dalībvalstī, riskē zaudēt vietu vēlētāju sarakstos savā izcelsmes dalībvalstī. Tas viss apgrūtina mobilo ES pilsoņu iespējas izmantot tiesības vēlēties, kas attiecīgi apdraud to demokrātiskās tiesības.

Tāpat ir gadījumi, kad ES pilsoņi var balsot divreiz vienās un tajās pašās Eiropas Parlamenta vēlēšanās — vienreiz mītnes dalībvalstī un otru reizi savā izcelsmes dalībvalstī (“vairākkārtēja balsošana”), kas ir nelegāla rīcība¹⁷.

Lai risinātu šīs problēmas, Komisija ierosina aktualizēt attiecīgo spēkā esošo tiesisko regulējumu¹⁸. Komisija kā daļu no likumdošanas pasākumiem ierosina noteikt, ka ir jāsniedz īpaša informācija mobilajiem ES pilsoņiem par viņu vēlēšanu tiesībām, tostarp par aizliegumu balsot vairākas reizes un par šādas rīcības sekām. Tam jāietver noteikums par informāciju un tādu saziņas veidu izmantošanu, kas pielāgota konkrētām vēlētāju grupām, piemēram, gados jaunākiem vēlētajiem. Lai vēl vairāk samazinātu vairākkārtējas balsošanas iespēju vienās un tajās pašās vēlēšanās, Komisija ierosina noteikt vienotu datu kopu, kas ir jāvāc dalībvalstu administrācijām un ar ko tām jāapmainās. Vienlaikus Komisija ierosina aizliegt mobilo ES pilsoņu dereģistrāciju no citām vēlēšanām to izcelsmes dalībvalstī tikai uz šīs apmaiņas pamata.

Tāpat Komisija ierosina ieviest standartizētas veidnes, kas pieejamas visās ES valodās, reģistrācijai kā vēlētajam vai kandidātam, lai mobilie ES pilsoņi varētu viegli reģistrēties mītnes dalībvalstī. Dalībvalstis tiks aicinātas sniegt mobilajiem ES pilsoņiem saprotami un vienkārši formulētu informāciju vismaz mītnes dalībvalsts oficiālajā valodā vai valodās un vēl vienā Savienības oficiālajā valodā, ko plaši saprot tās teritorijā mītošo Eiropas Savienības pilsoņu vislielākais iespējamais skaits. Šie ierosinātie likumdošanas pasākumi uzlabos datu vākšanu pašvaldību un Eiropas Parlamenta vēlēšanām.

Tāpat Komisija izveidos vēlēšanu tiesību kontaktpunktu¹⁹ Komisijas līmenī, lai turpmāk savienotu un pastiprinātu saziņas dienestus “European Direct Contact Centre”²⁰ un “Your Europe Advice”²¹. Tas arī palīdzēs ES pilsoņiem un pašvaldībām atrast risinājumus attiecīgajām problēmām laikposmā, kad ES pilsoņi var reģistrēties Eiropas Parlamenta

¹⁷ Pirms iepriekšējām Eiropas Parlamenta vēlēšanām dalībvalstis apmainījās ar datiem par aptuveni 1,3 miljoniem vēlētāju un 114 parlamenta deputātu kandidātiem. Šīs datu apmaiņas rezultātā tika atklāti vairāk nekā 213 000 vairākkārtējas iedzīvotāju reģistrācijas gadījumi.

¹⁸ Lai arī dalībvalstu kompetencē ir organizēt vēlēšanas savā teritorijā (tostarp pašvaldību vēlēšanas), tiesiskais regulējums mobilo ES pilsoņu vēlēšanu tiesību izmantošanai ietver ES un valstu regulējuma mijiedarbību. Tas ir risināts Padomes Direktīvā 93/109/EK (1993. gada 6. decembris), ar ko nosaka sīki izstrādātu kārtību balsstiesību un tiesību kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās izmantošanai Savienības pilsoņiem, kas dzīvo dalībvalstī, kuras pilsoņi tie nav, un Padomes Direktīvā 94/80/EK (1994. gada 19. decembris), ar kuru paredz sīki izstrādātus noteikumus par to, kā tiesības balsot un kandidēt pašvaldību vēlēšanās izmanto Savienības pilsoņi, kas dzīvo dalībvalstī, kuras pilsoņi tie nav (turpmāk — “vēlēšanu direktīvas”).

¹⁹ 2020. gada Ziņojumā par pilsonību minēta iespēja izveidot īpašu “kopīgu resursu” ES pilsoņu atbalstam, tiem izmantojot savas vēlēšanu tiesības. Attiecīgo kontaktpunktu izveidos kā daļu no šīs apņemšanās.

²⁰ https://europa.eu/european-union/contact_lv

²¹ https://europa.eu/youreurope/advice/index_lv.htm

vēlēšanām, un nodrošinās vieglāku piekļuvi informācijai, labākas kvalitātes pakalpojumus un ātrākas atbildes uz mobilo ES pilsoņu vaicājumiem.

Pašreiz spēkā esošās tiesību normas ļauj dalībvalstīm rezervēt iespēju kandidēt uz noteiktiem amatiem pašvaldību vēlēšanās, piemēram, ievēlētā vadītāja amatu, deputāta vai pašvaldības izpildu pamatstruktūras vadošās institūcijas locekļa amatu, tikai attiecīgās valsts valstspiederīgajiem. Vairākas dalībvalstis ir izmantojušas šo tiesību normu, tādējādi liedzot iespēju mobilajiem ES pilsoņiem piedalīties to mītnes vietas politiskajā dzīvē. Grozītie noteikumi paredzēs pienākumu dalībvalstīm regulāri ziņot par šādu pasākumu piemērošanu, lai ļautu novērtēt nepieciešamību tos saglabāt. Komisija arī veicinās paraugprakses apmaiņu ES vēlēšanu tīklā, lai mudinātu dalībvalstis apsvērt, vai varētu nodrošināt vienlīdzīgu pieeju šādām funkcijām pašvaldību vēlēšanās.

Turklāt tiks nodrošināts mērķtiecīgs finansējums Pilsoņu, vienlīdzības, tiesību un vērtību programmā, lai veicinātu inovatīvas demokrātiskās iniciatīvas, atbalstot mobilo ES pilsoņu demokrātisku dalību, jo īpaši Eiropas Parlamenta 2024. gada maija vēlēšanu kontekstā.

4. Skaidrāki noteikumi par Eiropas politisko partiju un fondu finansējumu

Saskaņā ar LES 10. panta 4. punktu Eiropas politiskās partijas Eiropas līmenī veicina Eiropas politiskās apziņas veidošanos un Savienības pilsoņu gribas izteikšanu. Eiropas politiskie fondi ir ar tiem saistīto Eiropas politisko partiju mērķu pamatā un papildina tos, tostarp sniedzot pienesumu debatēs un izstrādājot darbības saistībā ar Eiropas sabiedriskās politikas jautājumiem, kā arī veicinot sadarbību, lai vairotu demokrātiju.

Regula par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu ir nesen izstrādāts tiesību akts, kas piemērots tikai Eiropas Parlamenta 2019. gada vēlēšanās. Taču Eiropas Parlamenta pēc savas iniciatīvas veiktajā ziņojumā par Regulas 1141/2014²² piemērošanu atklājās vairāki trūkumi pašreizējā tiesiskajā regulējumā, kas liedz Eiropas politiskajām partijām un fondiem pildīt savu misiju, proti, palīdzēt izveidot Eiropas politisko telpu. Komisijas novērtējuma ziņojumā²³ ir līdzīgi konstatējumi. Turklāt kopš stāšanās spēkā Regula divreiz ir grozīta, bet vairākas atsauces un nosacījumi ir zaudējuši spēku.

Tādēļ Komisija iesniedz priekšlikumu pārstrādāt šo regulu. Ar būtiskajām ierosinātajām izmaiņām plānots ieviest stingrus pārredzamības noteikumus — par politiskās reklāmas un finansējuma avotiem, jo īpaši attiecībā uz ziedojumiem, — un spēcīgākas atsauces uz LES 2. panta vērtībām. Komisijas priekšlikumā arī tiks paskaidrots, ka nekas nedrīkstētu liegt Eiropas politiskajām partijām veikt starptautisku kampaņu ES teritorijā, kas ir būtiski to funkcijai, un veicinās mijiedarbību ar valstu partiju dalībniekiem. Tas veicinās līdzsvarotāku pārstāvību politiskajās partijās, veicinot vispārējā politikas mērķa sasniegšanu, proti, panākt lielāku iekļautību un daudzveidību demokrātiskajās debatēs. Visbeidzot, tas uzlabos Eiropas

²² Eiropas Parlamenta 2021. gada 11. novembra rezolūcija par to, kā piemērojama Regula (ES, Euratom) (par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu, (2021/2018(INI)), pieejama https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0454_LV.html.

²³ Novērtējuma ziņojums saskaņā ar Regulas 1141/2014 par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu 38. pantu, COM (2021) 717 final.

politisko partiju finansiālo dzīvotspēju, ierobežojot līdzfinansējuma prasību, jo īpaši Eiropas Parlamenta vēlēšanu gadā, un samazinās pārmērīgu administratīvo slogu.

5. Sadarbība vēlēšanu noturības veicināšanai

Ārkārtīgi svarīga ir sadarbība starp dalībvalstīm, lai nodrošinātu vēlēšanu procesu noturību un savstarpējo atbalstu un novērstu apdraudējumus. Kā paziņots EDRP un ES 2020. gada Ziņojumā par pilsonību, Komisija turpina izmantot ES vēlēšanu tīklu, lai izpildītu vairākas tās apņemšanās, tostarp turpmākās:

- nemitīgi veicināt un uzlabot visu ES pilsoņu iespējas izmantot savas balsstiesības, tostarp atbalstīt paraugprakses apmaiņu un savstarpēji sniegt palīdzību, lai nodrošinātu brīvas un taisnīgas vēlēšanas, un izveidot kopīgu vēlēšanu noturības mehānismu;
- izveidot vienotus labās prakses rādītājus konkrētām vēlēšanu cikla fāzēm;
- izveidot vienotus rādītājus datu vākšanai par mobilo ES pilsoņu dalību pašvaldību vēlēšanās un Eiropas Parlamenta vēlēšanās;
- atbalstīt ES tīklu sadarbību ar starptautiskajām organizācijām, lai veidotu spējas un apmainītos ar paraugpraksi cīņā pret vēlēšanu apdraudējumiem, kā arī veicinātu augstus starptautiskos jauno tehnoloģiju izmantošanas standartus.

Pamatojoties uz šo sadarbību, sākot ar 2022. gadu, Komisija piedāvās dalībvalstīm “kopīgu vēlēšanu noturības mehānismu”. To organizēs un koordinēs, izmantojot ES vēlēšanu tīklu, cieši sadarbojoties ar Tīkla un informāciju sistēmu (TIS) sadarbības grupu un ES Ātrās reaģēšanas sistēmu. Mehānisma primārais darbības mērķis būs atbalstīt kopīgo ekspertu grupu izveidi un ekspertu apmaiņu, lai veidotu noturīgus vēlēšanu procesus, jo īpaši tiešsaistes tiesu ekspertīzes, dezinformācijas un vēlēšanu kiberdrošības jomās. Pakāpeniski var noteikt papildu pasākumu veidus, piemēram, kopīgas apmācības un IT sistēmu kopīgu izstrādi.

Apmaiņa var notikt visā ES, un tajā būs iesaistīti eksperti no vienas dalībvalsts, kas nodrošina atbalstu uz vietas citā dalībvalstī. Tāpat pēc vajadzības būtu jāapsver ekspertu piesaiste no privātā sektora, starptautiskajām organizācijām, pilsoniskās sabiedrības, akadēmiskajām aprindām vai trešām valstīm.

Lai arī ekspertu apmaiņas organizēšanu, uzdevumus un ieviešanu var ierosināt pēc dalībvalsts pieprasījuma, Komisija proaktīvi atbalstīs dalībvalstis, izmantojot strukturētas plānošanas aktivitātes ES vēlēšanu tīklā. Tā mērķis būs identificēt plānotās vēlēšanas un plānotās procesuālās izmaiņas, apsvērt potenciālas sadarbības un resursu apvienošanas prasības un iespējas un identificēt potenciālus iekļaušanas resursus mehānismā.

Darba virziens, kas pievēršas vēlēšanu tehnoloģiju kiberdrošībai un ko kontrolē Sadarbības grupa, kura izveidota ar TID direktīvu²⁴, turpinās darbu, cieši sadarbojoties ar ES vēlēšanu tīklu, apmainoties ar pieredzi un sniedzot norādījumus, kā arī pārskatot rīkus, metodes un protokolus, ko izmanto, lai atklātu, novērstu un mazinātu kiberdrošības apdraudējumus vēlēšanu procesos.

2023. gada otrajā pusē Komisija arī organizēs augsta līmeņa vēlēšanu pasākumu, pulcinot dažādas iestādes, kas saistītas ar vēlēšanām, lai risinātu šajā paketē ietvertos problēmjautājumus.

Komisija arī novērtēs, vai būtu jāapsver tiesību akta priekšlikums vēlēšanu infrastruktūras kā būtiskas infrastruktūras aizsardzībai.

6. Secinājumi

Šajā paketē iekļauto pasākumu ieviešana nodrošinās Eiropas Savienībai spēcīgāku tiesisko regulējumu, kas ļaus risināt problēmas, ar kurām saskaras mūsu demokrātijas un vēlēšanas, pilnībā ievērojot mūsu kopīgos principus un vērtības. Tas ļaus vēlētājiem labāk izmantot savas demokrātiskās tiesības, tostarp uz plurālistisku un pārredzamu informācijas avotu, Eiropas partijām iesaistīties efektīvākā un atbildīgā mijiedarbībā ar sabiedrību, bet dalībvalstīm un Eiropas Savienībai kopumā nodrošināt demokrātisku vēlēšanu procesu, kurā nenotiek iejaukšanās un manipulācijas.

Integrētāks iekšējais politiskās reklāmas pakalpojumu tirgus ir jāsaskaņo ar pilsoņu demokrātisko tiesību pilnu izmantošanu. Patiesi, labi funkcionējoša iekšējā tirgus izveide ir cieši saistīta ar to vērtību veicināšanu, kas ir kopīgas Savienībai un tās dalībvalstīm. ES iekšējā tirgus izveide politiskās reklāmas pakalpojumiem un Savienības vērtību aizstāvēšana ir vienas monētas divas puses. Tā panākumi ir atkarīgi ne tikai no tiesību aktiem, bet arī no to īstenošanas, kas ļaus pilsoņiem patiesi gūt labumu vislielākajā apmērā no ierosināto pasākumu mērķa un būtības. Tas attiecas uz visiem šīs paketes elementiem.

Komisija ar cerībām gaida Eiropas Parlamenta un Padomes, kā arī plaša valstu publisko un privāto aktoru, kas nav tikai valsts iestādes, turpmāku iesaistīšanos, lai nodrošinātu, ka šajā ziņojumā piedāvāto pakalpojumu kopums tiek laikus pieņemts un īstenots pirms Eiropas Parlamenta 2024. gada vēlēšanām.

.....

²⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/1148 (2016. gada 6. jūlijs) par pasākumiem nolūkā panākt vienādi augsta līmeņa tīklu un informācijas sistēmu drošību visā Savienībā, OV L 194, 19.7.2016., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32016L1148>.